8. Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади : Указ Президента України від 1 серп. 2002 р. № 683/2002. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 140.

9. Ібрагімова І. Організація системи інформаційної підтримки державного управління (загальні аспекти комунікаційної політики). *Аналітичні записки з розробки напрямків державної політики* / укл. В.Є. Романов, О.І. Кілієвич. Київ : Вид-во УАДУ, 2001.

УДК 342.924

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-2.23>

РОЩУПКІН С.В.

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ

У статті зроблено спробу розглянути поняття принципів адміністративної відповідальності, зокрема в частині застосування до адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією. Виокремлено спеціальні принципи адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Наголошено, що принципи мають здебільшого функції надання гарантій, що стосується не тільки конкретно визначених завдань, але й також антикорупційного вектора. Резолюція розглядає принципи через систему гарантій, які покликані забезпечити належний захист: правового статусу суб'єктів декларування; функціонування антикорупційного механізму на всіх рівнях державного апарату; надати повний доступ засобам масової інформації до висвітлення процесів боротьби з корупцією; сформувати платформу для подальшої боротьби з корупцією тощо. Визначена доцільність розглядати принципи у сфері боротьби з корупцією через систему обмежень та заборон, які забезпечують належне функціонування антикорупційного механізму та механізму адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. З'ясовано, що особливий статус суб'єктів відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків передбачає спеціальне морально-етичне регулювання статусу таких осіб, оскільки останні несуть подвійну відповідальність за наслідки власних вчинків, виконуючи державно-владні функції. Зроблено висновки, що дослідження принципів адміністративної відповідальності за порушення вимог, заборон та обмежень, встановлених антикорупційним законодавством, потребує більш досконалого дослідження. Запропоновано власні принципи адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, зокрема принципи транспарентності та персональної відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, а також прирівняних до такої категорії осіб.

Ключові слова: принципи адміністративної відповідальності, персональна відповідальність, індивідуалізації та персоніфікації, транспарентність.

The article attempts to address the concept of administrative liability, in particular as regards the application of administrative offenses related to corruption. Special principles of administrative responsibility for violation of statutory restrictions on receiving gifts have been separated. It is emphasized that in most cases, the principles have the function of guaranteeing not only specific objectives but also the anti-corruption vector. The resolution examines the principles through a system of safeguards designed to

ensure the proper protection of: the legal status of the declaration entities; functioning of the anti-corruption mechanism at all levels of the state apparatus; provide full media access to coverage of anti-corruption processes; to form a platform for further fight against corruption, etc. It is determined that it is appropriate to consider the principles of combating corruption through a system of restrictions and prohibitions that ensure the proper functioning of the anti-corruption mechanism and the mechanism of administrative liability for corruption-related offenses. It has been established that the special status of the subjects of responsibility for violation of statutory restrictions on the receipt of gifts requires special moral and ethical regulation of the status of such persons, since the latter bear double responsibility for the consequences of their own actions, performing public-power functions. It is concluded that the study of the principles of administrative responsibility for violation of the requirements, prohibitions and restrictions established by anti-corruption legislation, requires more thorough research. It proposes its own principles of administrative responsibility for violation of statutory restrictions on the receipt of gifts, including the principles of transparency and personal responsibility and personal responsibility of persons authorized to perform the functions of the state and local self-government bodies and persons equivalent to such a category of persons.

Key words: *principles of administrative responsibility, personal responsibility, individualization and personification, transparency.*

Актуальність. Важливість вивчення принципів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, зумовлена суспільним резонансом щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, ґрунтується на принципах, що формують антикорупційну політику загалом.

Мета статті – визначити на основі системного аналізу поняття «принципи», розглянути антикорупційні принципи загалом і запропонувати власне бачення принципів адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Останні дослідження. У своїх роботах принципи адміністративної відповідальності розкривали С.М. Алфьоров, В.В. Богущкий, І.В. Бойко, Ю.П. Битяк, О.П. Рябченко, С.Г. Стеценко, М.І. Камлик, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, С.С. Рогульський, А.В. Титко, М.І. Хавронюк, В.О. Шамрай та інші.

Постановка проблеми. Визначення принципів містить чимало літературних джерел. Принцип поєднує основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, що визначають природу і соціальну сутність явищ, їхню спрямованість і найсуттєвіші властивості.

Т.В. Хабарова у своєму дисертаційному дослідженні «Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні» зробила ґрунтовний аналіз засад протидії корупції з погляду доктринальних та законодавчих джерел. Учений вважає, що принципи є елементом адміністративно-процесуальних засад запобігання корупції [1]. У літературі на сьогодні не існує однозначного підходу до визначення засад і принципів, дехто вживає поняття «принципи», інші термін «засади». Ми вважаємо, що поняття та засади в основі мають єдине джерело походження, тому їх варто розглядати як суміжні поняття, навіть тотожні.

Уперше запропонував новий підхід до визначення принципів протидії корупції у своїй монографії «Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження» О.І. Ревак [2, с. 203]. Так, до системи принципів дослідник запропонував віднести такі засади: 1) спрямованість антикорупційної політики та координація діяльності органів влади з її реалізації; 2) системний аналіз корупційних ризиків; 3) проведення антикорупційної експертизи проєктів і чинних нормативно-правових актів; 4) поєднання зусиль та забезпечення ефективної взаємодії на центральному та регіональному рівнях між органами виконавчої влади, їхніми територіальними підрозділами, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами й організаціями, об'єднаннями громадян із питань реалізації державної антикорупційної політики; 5) впровадження в національне законодавство передового досвіду інших країн світу, а також пропозицій міжнародних організацій із питань антикорупційної політики; 6) взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами влади у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики; 7) відкритість та інформованість громадськості про здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупції [2].

Зважаючи на те, що за ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції визначено саме органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції, ми у своїй статті розглядаємо принципи та засади протидії корупції через положення, розміщені в законах України «Про державну службу», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Держане бюро розслідувань», «Про прокуратуру» та «Про Національну поліцію».

Досить влучно характеризує поняття принципу В.С. Куйбіда як основне положення теорії або вчення; правило діяльності; внутрішні переконання, які визначають правило поведінки [3, с. 33].

На думку В.А. Ліпкана, під принципом варто розуміти вихідні, основні правила, керівні настанови, норми діяльності для впровадження системи управління загальними процесами [4, с. 129].

Корупція як загроза підриває різні уклади суспільного життя, починаючи від культурного і закінчуючи соціально-економічним. На думку В.М. Щегорцової, корупційні правопорушення за ефектом ланцюгової реакції породжують цілий спектр інших системних проблем, які загрожують верховенству права, моралі суспільства, стабільності демократичних процесів, підривають основи державного управління, порушують принципи рівності та соціальної справедливості [5, с. 441–450].

Так, кожній системі принципів властиві свої ознаки відповідно до функціональної спрямованості правового регулювання тієї чи іншої сфери. Зважаючи на те, що ми розглядаємо принципи не загального характеру, систему принципів в цьому контексті ми досліджуватимемо через антикорупційні вимоги, заборони й обмеження, що застосовуються до суб'єктів підвищеного корупційного ризику, та засади діяльності спеціально уповноважених органів у сфері протидії корупції.

У своєму дослідженні ми намагатимемося виокремити принципи боротьби з корупцією крізь призму аналізу вітчизняних і міжнародних норм протидії та запобігання корупції.

Міжнародні нормативні акти закріплюють принципи антикорупційної діяльності в різних інтерпретаціях. Зокрема, ключовим документом, що регламентує цю діяльність, варто вважати Резолюцію (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією» [6], де визначено такі вимоги: 1) проводити ефективні заходи для запобігання корупції та, у зв'язку із цим, піднімати суспільне розуміння і просування етичної поведінки; 2) гарантувати визнання національної та міжнародної корупції кримінальної; 3) гарантувати, що ті, хто відповідає за запобігання, розслідування, судове переслідування і судові рішення щодо випадків корупції, мають незалежність і автономність, відповідні їхнім функціям, є вільними від впливу та мають ефективні засоби, для того щоб зібрати докази, захищаючи людей, які допомагають владі в боротьбі з корупцією, і зберігаючи конфіденційність розслідувань; 4) забезпечувати відповідні заходи для конфіскації і позбавлення доходів, здобутих унаслідок корупції; 5) забезпечувати відповідні заходи, щоб запобігти тиску на юристів, які розслідують випадки корупції; 6) обмежувати імунітет від розслідування, судового переслідування або судового рішення за страховими випадками корупції до меж, необхідних у демократичному суспільстві; 7) просувати спеціалізацію людей або органів, що відповідають за боротьбу з корупцією, та забезпечувати їх відповідними засобами і навчанням для виконання їхніх завдань; 8) гарантувати, що організація, функціонування й ухвалення рішень публічними адміністраціями бере до уваги потреби боротьби з корупцією, особливо гарантує прозорість, сумісну з потребою досягти ефективності; 9) гарантувати, що система громадської відповідальності бере до уваги наслідки корумпованої поведінки громадських посадових осіб; 10) гарантувати, що засоби масової інформації (далі – ЗМІ) мають право вільно отримувати, передавати інформацію з питань корупції і піддаються тільки тим обмеженням, які необхідні в демократичному суспільстві; 11) гарантувати, що громадянське право зважає на необхідність боротьби з корупцією, зокрема забезпечує ефективні засоби і права тих, чий інтерес зачіпає корупція; 12) гарантувати, що в кожному аспекті боротьби з корупцією беруться до уваги можливі зв'язки з організованою злочинністю і відмивання грошових коштів тощо.

Як бачимо, принципи мають здебільшого функції надання гарантій, що стосується не тільки конкретно визначених завдань, але й антикорупційного вектора. Резолюція розглядає принципи через систему гарантій, які покликані: 1) забезпечити належний захист правового статусу суб'єктів декларування; 2) гарантувати функціонування антикорупційного механізму на всіх рівнях державного апарату; 3) надати повний доступ ЗМІ до висвітлення процесів боротьби з корупцією; 4) сформувати платформу для подальшої боротьби з корупцією тощо.

У Законі «Про запобігання корупції» не визначені принципи відповідальності, проте в Законі від 7 квітня 2011 р. № 3206–VI (втратив чинність) «Про запобігання та протидію корупції» знаходимо чітко визначені засади протидії корупції, якими є [7]: верховенство права; законність; комплексне здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів; пріоритетність запобіжних заходів; невідворотність відповідальності за вчинення корупційних правопорушень; відкритість і прозорість діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування; участь громадськості в заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів; забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, завданих корупційним правопорушенням. Особливо виділяють принципи антикорупційної політики, які за своїм правовим змістом багато в чому схожі із принципами боротьби з корупцією.

На думку О.В. Шевченка, основними принципами протидії корупції варто вважати загальні принципи – верховенство права; законності, системності; комплексності; об'єктивності, практичної спрямованості та радикальності заходів, наукової обґрунтованості, економічної доцільності, взаємодії владних структур з інститутами суспільства і населенням, оптимальності й ефективності [8, с. 128–132].

Такі вчені, як І.А. Дьомін та О.В. Шевченко, єдині у своїх підходах, які до виокремлення основних засад діяльності суб'єктів протидії корупції відносять принципи верховенства права, законності, системності, комплексності, об'єктивності, демократичної спрямованості та радикальності заходів, наукової обґрунтованості, економічної доцільності, взаємодії владних структур з інститутами суспільства і населенням, оптимальності й ефективності [9; 10, с. 79–85].

В.І. Литвиненко запропонував власну систематизацію принципів діяльності суб'єктів протидії корупції, поділяючи останні на загальні, міжгалузеві, спеціальні, специфічні принципи. Якщо перші три категорії принципів ми розуміємо з погляду різноманітних доктринальних підходів із розкриття цих визначень, то специфічні принципи розкривають конкретні напрями діяльності у сфері протидії корупції.

Так, В.І. Литвиненко пропонує розглядати як специфічні принципи: 1) практичну спрямованість і радикальність заходів входження до міжнародної системи боротьби з корупцією та розвитку всебічного співробітництва з іноземними державами; 2) спільність, тобто участь у протидії корупції, крім правоохоронних органів, усіх інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян і окремих громадян; 3) дотримання морального імперативу відновлення порушених прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб; 4) ліквідацію і відвернення шкідливих наслідків корупційних правопорушень, гарантування особистої безпеки громадян, що сприяють у боротьбі з корупційними правопорушеннями тощо [11, с. 162–168].

Ми, у свою чергу, підтримуємо цю думку та пропонуємо розглядати принципи у сфері боротьби з корупцією через систему обмежень і заборон, які забезпечують належне функціонування антикорупційного механізму та механізму адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Ці принципи спрямовані на обмеження реалізації прав і свобод громадян в їхній конституційній інтерпретації, тобто суб'єкти реалізації антикорупційної політики зобов'язані діяти в межах дозволених правил, до них варто віднести гарантії особистої неупередженості суб'єктів боротьби з корупцією (незалежність, нейтральність, об'єктивність, аполітичність, строковість призначення, безсторонність тощо), гарантії діяльності антикорупційних органів (верховенство права; повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; законність; безсторонність і справедливості; незалежність; підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам; відкритість для демократичного цивільного контролю; політична нейтральність і позапартійність; взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями тощо).

Кожний із цих принципів має власний вплив на створення дієвого механізму протидії корупційним правопорушенням. Щоби зрозуміти вплив принципів на формування інституту адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, варто розкрити значущість і зміст кожного із цих принципів.

На підставі зазначеного ми пропонуємо розглядати такі категорії принципів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Принцип законності. Виходячи зі змісту ст. 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), принцип законності притягнення до адміністративної відпові-

дальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків полягає в такому: 1) адміністративна відповідальність настає за порушення вимог, заборон і обмежень, встановлених антикорупційним законодавством; 2) до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, винні мають притягуватися до відповідальності; 3) органи публічної адміністрації під час вирішення питання про притягнення винної особи до адміністративної відповідальності повинні керуватися законом і здійснювати свої повноваження в межах передбаченої законодавством компетенції.

Принцип диференціації притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. Відповідно до ч. 2 ст. 61 Конституції України [12], як було зазначено вище, юридична відповідальність особи має індивідуальний характер. Зважаючи на те, що за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків може бути накладено різні види стягнень, від штрафу, конфіскації подарунка (пожертви) і до позбавлення права обіймати певні посади та займатися певним видом діяльності, варто сказати, що залежно від рівня суспільної шкоди особу можна піддати м'якшому чи тяжчому виду покарання.

Недопустимість притягнення двічі за те саме правопорушення, пов'язане з корупцією. Цей принцип походить від конституційного положення, яке декларує, що «ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення» (ст. 61 Конституції України). Відповідно до Закону «Про запобігання корупції», за порушення обмежень, вимог і заборон антикорупційного характеру може наставати адміністративна, кримінальна, цивільно-правова та дисциплінарна відповідальність, тому у світлі цього варто звернути увагу на недопустимість притягнення особи двічі за те саме адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією.

Принцип індивідуалізації притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. Основою цього принципу також служить положення ст. 61 Конституції України, що передбачає індивідуальний характер покарання. Ідеться про те, що, накладаючи адміністративне стягнення, суди враховують особливості кожного адміністративного провадження у справах про правопорушення, пов'язаних із корупцією.

Принцип індивідуальності покарання розкривається через положення норми ч. 2 ст. 33 КУпАП, коли в разі накладення адміністративного стягнення беруться до уваги характер вчиненого правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність.

До обставин, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, варто відносити такі: 1) щире розкаяння; 2) відвернення винним шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення завданої шкоди; 3) вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання або за збігу тяжких особистих чи сімейних обставин; 5) вчинення правопорушення вагітною жінкою або жінкою, яка має дитину віком до одного року (ст. 34 КУпАП).

Так, у справі № 443/140/18 Жидачівського районного суду Львівської області суддя, вирішуючи справу, прийшов до висновку, що ОСОБА_1 треба визнати винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого в ч. 1 ст. 172–6 КУпАП.

Вирішуючи питання про накладення адміністративного стягнення, суддя враховує обставини скоєного адміністративного правопорушення, його наслідки, особу, яка раніше до адміністративної відповідальності не притягувалася, одружена, має на утриманні двох дітей, пом'якшуючою відповідальність обставиною суддя визнає щире розкаяння, тому вважає за необхідне накласти на винного стягнення у виді штрафу в мінімальному розмірі [13].

Ще одним прикладом судової практики, що розкриває принцип індивідуалізації накладення адміністративного стягнення, варто вважати справу № 475/368/18 Доманівського районного суду Миколаївської області, відповідно до якої СОБА_2, що обіймала посаду заступника головного лікаря з медичної частини та виконувала обов'язки головного лікаря КЗ «Доманівська ЦРЛ», будучи посадовою особою юридичної особи публічного права та, відповідно до пп. «а» п. 2 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», суб'єктом корупційного правопорушення, порушила встановлені п. п. 2, 3 ч. 1 ст. 28 вказаного Закону обов'язки щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, зокрема, не повідомила про наявність у неї реального конфлікту інтересів, учинила дії й ухвалила рішення в умовах реального конфлікту інтересів за таких обставин.

Під час розгляду цієї справи враховано низку пом'якшуючих обставин, серед яких такі: щире каяття, перше притягнення до відповідальності, визнання вини, перебування на утриманні неповнолітньої дитини.

З урахуванням особи винної, пом'якшуючих обставин та відсутності обтяжуючих обставин суд приходиться до висновку, що для запобігання вчиненню ОСОБА_2 нових правопорушень достатнє призначення адміністративного стягнення в мінімально визначеному розмірі, передбаченому санкцією ч. 2 ст. 172–7 КУпАП [14].

Під час визначення розміру адміністративного стягнення ОСОБА_2 суд ураховує як *пом'якшуючі обставини: щире каяття, перше притягнення до відповідальності, визнання вини, перебування на утриманні неповнолітньої дитини.*

Водночас перелік пом'якшуючих обставин не є вичерпним, тобто суди мають право ухвалювати рішення щодо наявності пом'якшуючих обставин у кожному випадку індивідуально, тоді як обтяжуючі обставини визначені чітко у ст. 35 КУпАП, серед яких для даної категорії справ варто виділити такі: 1) продовження протиправної поведінки, незважаючи на вимогу уповноважених на те осіб припинити її; 2) повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню; вчинення правопорушення особою, яка раніше скоїла кримінальне правопорушення; 3) вчинення правопорушення групою осіб.

Принцип невідворотності покарання за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Відповідно до положень ст. 38 КУпАП, за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, на особу може бути накладено покарання протягом трьох місяців із дня його виявлення, але не пізніше двох років із дня його вчинення.

Апеляційний суд Київської області врахував, що до пом'якшуючих обставин варто віднести визнання своєї вини, щире розкаяння у скоєному, те, що від дня вчинення адміністративного правопорушення пройшов майже рік, на даний час особа не є місцевим депутатом; те, що стосовно особи одночасно розглядались дві адміністративні справи Києво-Святошинським районним судом [15].

Транспарентність адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. З-поміж решти принципів боротьби з корупцією варто звернути увагу на принцип транспарентності, “transparency” (з англ. – «прозора»), що включає безперешкодний доступ до інформації громадськості в частині політичних, соціально-економічних процесів, а також можливість брати участь в ухваленні державних рішень.

Ми цілком погоджуємося з думкою, що транспарентність варто розглядати через систему таких понять, як «публічність», «відкритість», «прозорість», «гласність», «підзвітність» і «контроль за процесуальним порядком формування органів державної влади й ухвалення ними управлінських рішень та вчинення відповідних дій» [16, с. 20].

Принцип транспарентності адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків полягає в комплексному використанні принципів прозорості, публічності, відкритості, гласності в разі виявлення порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, передбачених у ст. 172–5 КУпАП, та запобігання таким.

Принцип взаємодії органів у сфері запобігання та протидії корупції у процесі виявлення, документування та запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним із корупцією (органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Агентство з питань розшуку та повернення активів, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Мін'юст, Антикорупційний суд тощо).

Так, Д.Г. Заброра пропонує розглядати принцип взаємодії через забезпечення узгодження діяльності системи органів, уповноважених протидіяти корупції [17, с. 73–74].

Принцип взаємодії такого органу, як Національне антикорупційне бюро, реалізується через можливість: 1) знаходитися в державних органах, органах місцевого самоврядування з документами й іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до підслідності Національного бюро, зокрема такими, що містять інформацію з обмеженим доступом; 2) витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу Національного бюро й одержувати в установленому законом порядку у вказаному в запиті вигляді та формі від інших правоохоронних та державних органів, органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для виконання обов'язків Національного бюро, серед іншого відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, які ними декларуються у встановленому законом порядку, відомості про використання коштів державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном; 3) витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та

кримінальні провадження, що стосуються кримінальних правопорушень; 4) створювати спільні слідчі групи, що включають оперативних і слідчих працівників; 5) одержувати у вигляді довідки від органів прокуратури України та Міністерства юстиції України у триденний строк матеріали, отримані (надані) у межах надання міжнародної правової допомоги, які стосуються фінансових і корупційних кримінальних правопорушень тощо [18].

У разі вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого р. 13-А КУпАП, кожен з антикорупційних органів бере участь у виявленні відповідного правопорушення та притягнення до відповідальності.

Принцип персоналізації адміністративної відповідальності за адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Зважаючи на спеціальний статус суб'єкта адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, особи, уповноважені на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, а також ті, що прирівнюються до таких (п. п. 1–2 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»), ми пропонуємо розглядати принцип персональної відповідальності, оскільки, відповідно до антикорупційного законодавства, суб'єкти відповідальності можуть бути притягнуті, крім адміністративної, до дисциплінарної, кримінальної, цивільно-правової відповідальності.

Особливий статус суб'єктів відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків передбачає спеціальне морально-етичне регулювання статусу таких осіб, оскільки останні несуть подвійну відповідальність за наслідки власних вчинків, виконуючи державно-владні функції.

Висновки. Вивчення принципів адміністративної відповідальності за порушення вимог, заборон і обмежень, установлених антикорупційним законодавством, потребує більш ґрунтовного дослідження. У своїй статті ми запропонували власні принципи адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, включивши принципи транспарентності та персональної відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, та прирівняних до такої категорії осіб.

Список використаних джерел:

1. Хабарова Т.В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні : кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2017.
2. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. І.О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 220 с.
3. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування. Київ, 2004. 432 с.
4. Ліпкан А.В. Теорія управління в органах внутрішніх справ. Київ, 2007. 884 с.
5. Щегорцова В.М. Мотивація як засіб подолання корупції в органах державного управління України. *Збірник наукових праць*. 2008. Вип. 14/15. С. 441–450.
6. Про двадцять принципів боротьби з корупцією : Резолюція (97) 24, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 6 листопада 1997 р. на 101-й сесії. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_845.
7. Про запобігання та протидії корупції : Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 40. Ст. 404.
8. Шевченко О.В. Основні принципи протидії корупції. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1 (5). С. 128–132.
9. Шевченко О.В. Проблемні аспекти боротьби з корупцією у правоохоронних органах України. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2 (6).
10. Дьомін І.А. Межі адміністративної діяльності міліції щодо запобігання та протидії корупції. *Форум права*. 2010. № 1. С. 79–85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2010_1_15.
11. Литвиненко В.І. Мета та принципи діяльності суб'єктів протидії корупції. *Форум права*. 2015. № 4. С. 162–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2015_4_30.
12. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.
13. Справа № 443/140/18. *Архів Жидачівського районного суду Львівської області*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72512818>.
14. Справа № 475/368/18. *Архів Доманівського районного суду Миколаївської області*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74076870>.

15. Справа № 369/4187/16-п Апеляційного суду Київської області. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58859936>.
16. Крет О.В. Інституалізація транспарентності державної влади : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Чернівці, 2010. 20 с.
17. Заброта Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією: адміністративно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 233 с.
18. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

УДК 342.951: (477)
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2019.2-2.24>

РУСНАК Л.М.

ПРАВА ЛЮДИНИ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню поняття та класифікації прав людини у сфері медичної діяльності в Україні, визначення правового статусу, характеристики прав, свобод і обов'язків громадянина у сфері медичної діяльності, забезпечення нормативно-правової бази, проведення масштабних реформ, які поєднували б термінові втручання з очікуваним покращенням у середньостроковій перспективі. Наголошено, що будь-яке право людини в галузі медицини може бути реалізовано тільки тоді, коли воно додатково забезпечується зрозумілим механізмом. Необхідне рішення полягає в наявності підзаконного акта, у якому має бути прописаний механізм здійснення конкретного права людини. Загалом, забезпечення прав людини у сфері медичної діяльності є системою організаційно-правових засобів, призначених для реального втілення в життя прав людини, закріплених у нормативно-правових актах, присвячених регулюванню медичної діяльності. Визначено, що зміцнення здоров'я населення потребує державної політики, спрямованої на розвиток та інтенсифікацію ресурсів охорони здоров'я, формування відповідної нормативно-правової бази, підвищення ефективності організаційно-функціональної структури медичного обслуговування населення, переорієнтації медичних закладів переважно з лікування на профілактику захворюваності, забезпечення міжвідомчого і міжгалузевого співробітництва. З'ясовано, що в разі захворювання, втрати працездатності й в інших випадках громадяни мають право на одержання медико-санітарної допомоги, що включає комплекс спеціальних заходів, спрямованих на сприяння поліпшенню здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на ранню діагностику, допомогу особам із гострими і хронічними захворюваннями, реабілітацію хворих та інвалідів. Зроблено висновок, що для реалізації соціальної функції охорони здоров'я необхідно вирішити питання використання переваг чинників, які впливають на передчасну смертність. Це значною мірою залежить від ефективності національної системи охорони здоров'я та її важливих складових частин, зокрема первинної медико-санітарної допомоги.

Ключові слова: система охорони здоров'я, правовий статус, класифікація прав людини у сфері медичної діяльності, державна політика у сфері охорони здоров'я, медико-санітарна допомога.